

KØBENHAVNS UNIVERSITET
DET JURIDISKE FAKULTET

Folketingets Retsudvalg
Christiansborg
1240 København K.

Ugifte samlevendes retsstilling vedrørende arv – forslag til Arvelov (L100):

22. JANUAR 2007

FORSKNINGSAFDELING III

SANKT PEDERS STRÆDE 19
1453 KØBENHAVN K.

1. Indledning

Den 6. december 2006 fremsatte justitsminister Lene Espersen forslag til ny arvelov. Lovforslaget er blevet til på baggrund af de overvejelser som et lovudvalg (Arvelovsudvalget), der blev nedsat den 22. november 2000, fremkom med i sin betænkning nr. 1473 af 2006 om Revision af arvelovgivning m.v. Det skal understreges, at det fremsatte lovforslag og Arvelovsudvalgets udkast ikke er identiske.

TLF 35 32 32 22
DIR 35 32 31 98
FAX 35 32 33 34

rasmus@jur.ku.dk

http://www.jur.ku.dk/medarbejdere/rasmus_kristianfeldthusen/

Forinden det fremsatte lovforslag kommenteres er det vigtigt at huske på hvorfor der overhovedet blev nedsat et udvalg. I kommissoriet til udvalget hedder det blandt andet:

REF: L100 – Ny arvelov
Sag: Ugifte samlevende
Bedes oplyst ved henv.

”Siden arveloven blev vedtaget i 1963 er der indtrådt væsentlige ændringer i familiemønstret. Nye familiemønstre med sammenbragte børn og ugifte samlevende er i dag almindeligt accepterede og udgør en væsentlig del af det samlede antal parforhold i Danmark.”, betænkningen s. 13. På s. 14 hedder det videre: ”Ændringerne i familiemønstret kan give grundlag for at overveje, om der er behov for at ændre arveloven for at styrke retsstillingen for den efterlevende ægtefælle og for ugifte samlevende.”

Det er altså ganske tydeligt de nye familiemønstre, der egentlig ikke længere er så nye endda, som er hovedårsagen til Arvelovsudvalgets betænkning samt det fremsatte lovforslag.

2. Problemstillingen

Efter gældende ret har ugifte samlevende, også kaldet parpirløse samlevende, ikke legal arveret efter hinanden. Jeg har desværre gennem mit arbejde med arveret på Københavns Universitet samt mange års frivilligt arbejde i Københavns Rets hjælp som rådgiver, oplevet personer som fejlagtigt har troet, at flere års samliv på samme bopæl udløser en legal arveret for ugifte samlevende, og bevidnet konsekvenserne af sådanne fejlagtige – men forståelige – antagelser. Retstilstanden i Danmark er helt utvetydig på dette punkt: Såfremt to personer hverken er gift eller i familie med hinanden, så arver de uanset hvad ikke hinanden legalt.

Dette har den meget uheldige konsekvens, at såfremt den ene ugifte samlever afgår ved døden uden at have oprettet testamente, så arver afdødes forældre, subsidiært afdødes søskende, alt hvad afdøde efterlader sig. Havde det ugifte par et fællesbarn, så arver fællesbarnet i stedet det hele. I begge tilfælde er den juridiske virkelighed sjældent i overensstemmelse med det ugifte pars ønsker og behov.

Hvad kan det ugifte par så gøre? Ser vi bort fra forsikringer og pensioner er den eneste løsning at oprette et testamente, hvor de gensidigt indsætter hinanden til at arve mest muligt, når den ene af dem afgår ved døden. Såfremt parret har et fællesbarn, eller førstafdøde havde børn fra f.eks. et tidligere forhold, så skal barnet altid have sin tvangsarv, hvilken efter de gældende regler udgør halvdelen af arven efter førstafdøde. Det er derfor afgørende for en sikring af den efterlevende samlever, at parret har oprettet et gensidigt testamente.

Denne retstilstand er selvsagt ikke hensigtsmæssig, hvilket understreges af det store antal ugifte samlevende i Danmark. I 2006 var der således 289.790 ugifte samlevende par.¹ Af disse havde 93.089 hjemmeboende fællesbørn, idet fordelingen er:

Antal hjemmeboende fællesbørn	Samlevende par
0 barn.....	9.445
1 barn.....	45.623
2 børn	37.123

¹ Jf. Danmarks Statistikbank for året 2006. Tallet omfatter såvel samlevende par (102.534 par i 2006) som samboende par (187.256 par i 2006). Vedrørende *samlevende* par så er de karakteriseret ved at de har mindst ét *fælles* barn (i denne henseende uanset alder) boende i hjemmet, eller de har haft den 1. januar 1990 eller den 1. januar i et senere år. Hvis der ikke længere er fællesbørn i hjemmet, skal forældrene have boet sammen ved alle senere statustidspunkter (= 1. januar hvert år). Vedrørende *samboende* par er de karakteriseret ved at bestå af to personer af hvert sit køn uden fællesbørn, men eventuelt med børn, der er særbørn. De to personer har en aldersforskel under 15 år, de er, så vidt familiehenviisningerne i CPR oplyser, ikke i familie med hinanden, og der er ikke andre voksne personer på adressen. Personer ned til 16 år kan være samboende.

3 børn	8.629
4 børn	1.397
5 børn og derover	317

Samboende par kan også have børn; disse er blot ikke fællesbørn. Fordelingen for denne gruppe er:

Antal særbørn	Samboende par
0 barn.....	164.310
1 barn.....	13.001
2 børn	7.695
3 børn	1.780
4 børn	387
5 børn og derover	83

Det skal understreges, at Danmark Statistiks tal for henholdsvis *samlevende* par og *samboende* par alle forudsætter, at parterne er af modsat køn.² Der savnes så vidt ses desværre statistiske oplysninger om antallet af ”uregistrerede” par, der er af samme køn.

Af tallene kan udledes, at den samlede gruppe af ugifte personer af modsat køn er på 579.580 og at de tilsammen har mindst 152.929 hjemmeboende fællesbørn og 35.694 særbørn. Gruppen af ugifte samlevende/samboende plus hjemmeboende fællesbørn udgør derfor i alt 732.509 personer.

I det følgende anvendes betegnelsen ugifte samlevende som betegnelse for alle ugifte samlevende/samboende.

Arvelovsudvalget diskuterede hvorledes problemet kunne løses, og nåede frem til, at det kun var ugifte samlevende, der havde eller ventede barn, som kunne få en legal arveret, dvs. arveret efter hinanden uden at behøve at oprette testamente. Alle andre ugifte samlevende, herunder samlevende af samme køn, ville stadig være nødsaget til at oprette testamente. Som en art kompensation foreslog udvalget, at de ugifte samlevende skulle kunne oprette et såkaldt ”udvidet samlevertestamente”, hvilket indebærer at et ugift par kan arve hinanden som var de ægtefæller. Selv med oprettelse af et ”udvidet samlevertestamente” er der dog stadig forskel på at være gift og ugift, således er den efterlevende samlever ikke tvangsarving og kan stadig ikke gå i uskiftet bo, m.v..

² Det følger implicit af, at samlevende par er karakteriseret ved at have *fællesbørn* og eksplicit for samboende par, jf. at de skal være af modsat køn.

Udvalgets tanker var interessante, men ikke egnede til at løse problemerne for den voksende gruppe af ugifte samlevende. Endvidere forskelsbehandlede udvalget de ugifte samlevende, der ikke havde børn eller var afskåret fra at få børn med hinanden, herunder ugifte samlevende af samme køn, med de ugifte samlevende, der havde eller ventede barn.

Da lovforslaget blev fremsat kom det derfor som en stor overraskelse, at enhver tanke om en legal arveret for ugifte samlevende var borte. Alt hvad der var tilbage var muligheden for at de ugifte samlevende kunne oprette et ”udvidet samlevertestamente”. Problemet med de ugifte samlevendes legale arveret står derfor tilbage som ganske uløst, hvilket hverken er holdbart eller i overensstemmelse med målsætningerne fra år 2000.

3. Løsningsforslag

Indledningsvist skal det understreges, at centrale love såsom som arveloven i videst muligt omfang bør afspejle den virkelighed og det samfund, som loven tilsigter at regulere. Behovene hos en befolkningsgruppe i størrelsesordenen 600.000 mennesker – og som formentlig vil vokse i antal i de kommende år – bør således ikke ganske overses eller tilsidesættes. Der er i øvrigt ikke tale om en egentlig homogen gruppe af personer. Således er der formentlig en gruppe af mennesker, der ønsker eller ligefrem har planlagt at blive gift en dag, men hvor døden kom dem i forkøbet, ligesom der er en gruppe af mennesker, der tidligere har været gift og af den ene eller anden grund ikke ønsker at blive det lige med det samme eller nogensinde. Det er formentlig langt fra kun yngre mennesker, der bor sammen i ugift samliv, men tillige flere og flere ældre mennesker, jf. Ældre Sagen, der i sit høringssvar anfører at det bør overvejes også at indføre legal arveret for ugifte samlevende, der ikke har fællesbarn. Endelig har vi gruppen bestående af de ugifte samlevendes hjemmeboende fællesbørn, som i 2006 udgjorde 152.929 børn, hvilken desværre står i første række til at mærke konsekvenserne af, at den tilbageværende eneforsøger må gå fra hus og hjem efter at den anden forsøger er afgang ved døden og arven er havnet i de forkerte lommer.

Hvad kan der så gøres ved situationen, hvilke løsningsmodeller står til rådighed? Jeg vil i det følgende foreslå to modeller, som ikke udelukker hinanden men derimod sagtens kan supplere hinanden.

Model 1- Legal arveret efter 2 års ægteskabslignende samliv på fælles bopæl:

Ugifte samlevende, der har boet sammen på fælles adresse i ægteskabslignende forhold i 2 år, får automatisk legal arveret efter hinanden. Vi anvender i forvejen 2-års-regler i relation til ugifte samlevende i vores lovgivning, f.eks.:

1. lejelovens §§ 75, stk. 2 og 77 a om retten til at overtage en lejelejlighed ved død eller samlivsophævelse, hvortil der kræves mindst 2 års fælles husstand umiddelbart forud for dødsfaldet, jf. også betænkningen s. 153,
2. bo- og gaveafgiftslovens § 1, stk. 2, litra d, samt § 22, stk. 1, litra d, om at samlivet mellem to personer skal have bestået i mindst 2 år med fælles husstand umiddelbart forud for dødsfaldet eller ydelsen af den konkrete gave, jf. også betænkningen s. 153,
3. arbejdsskadesikringslovens § 19, stk. 3, hvorefter retten til et overgangsbeløb forudsætter 2 års samliv i et ægteskabslignende forhold, jf. også betænkningen s. 153,
4. navnelovens § 5, stk. 2, vedrørende adgangen for at en ugift samlever skal kunne benytte den anden ugifte samlevers efternavn, hvilket kræver mindst 2 års samliv, eller at det ugifte par har fælles børn under 18 år, der har eller skal have navnet som efternavn, jf. også betænkningen s. 153,
5. pensionsbeskatningslovens § 2, nr. 4, litra d, hvor en samlever i visse situationer afgrænses ud fra om vedkommende havde fælles bopæl med afdøde i de sidste 2 år før dødsfaldet eller tidligere har haft fælles bopæl med afdøde i en sammenhængende periode på mindst 2 år, når den fælles bopæl alene er ophørt på grund af institutionsanbringelse, herunder i ældrebolig, jf. også betænkningen s. 153.

Som det fremgår, er anvendelse af ”2 års regler” på ugifte samlevende ikke ukendt i dansk ret. Man kan formentlig med en vis ret sige, at vi i Danmark har listet en afgrænsning af ugifte parforhold ind ad bagdøren, således at en række juridiske retsvirkninger indtræder, når to personer har boet på samme bopæl i 2 år.

Der bør stilles krav om, at det ugifte samliv har været ægteskabslignende for at undgå, at personer, der af andre grunde bor på samme adresse i 2 år eller mere, pludselig arver hinanden. I mangel af en sådan betingelse ville en legal arveret kunne opstå mellem personer, der har en delejlighed eller bor sammen i et kollektiv. At forholdet skal være ægteskabslignede betyder på den anden side ikke, at det kun gælder for personer af modsat køn. 2 års reglen bør gælde for alle personer, uanset køn, blot forholdet er ”ægteskabs- eller registreret partnerskabslignende”.³ En sådan betingelse kender vi i forvejen fra arbejdsskadesikringslovens § 19, stk. 3.

I bemærkningerne til L100 anføres imidlertid: ”Det er desuden indgået i Justitsministeriets overvejelser, at udvalgets forslag om en legal arveret for ugifte

---

³ Det fremgår ligeledes af Arbejdsskadestyrelsens vejledning om erstatning ved dødsfald, 7. marts 2005, pkt. 5.3. at man: ”Ved et ægteskabslignende forhold forstås et forhold, der vil kunne føre til ægteskab eller registreret partnerskab ifølge dansk lovgivning.”

samlevende vil kunne føre til bevismæssige tvister om, hvorvidt samlivsforholdet har været ægteskabslignende, eller om de tidsmæssige krav til samlivet er opfyldt. Efter Justitsministeriets opfattelse er det væsentligt, at arvelovens legale regler bliver så klare og enkle som muligt.”

Heroverfor kan det anføres, at det i forvejen har vist sig muligt at praktisere en 2 års regel i adskillige andre love, herunder i en skattelov (boafgiftsloven), der giver ugifte samlevere – der opfylder betingelsen om 2 års samliv på fælles bopæl – en væsentligt mindre afgift. Såfremt det overdragne er en gave er forskellen endog meget stor, nemlig fra en skat på marginalt 59 pct. til en gaveafgift på kun 15 pct. og tilmed en afgiftsfri bundgrænse på 55.300 kr. Det er blandt andet på denne baggrund min opfattelse, at det vil være muligt at indføre en 2 års regel.

Mod nærværende model kan det endvidere indvendes, at det – desuagtet et ægteskabslignende samliv - formentlig ikke er alle som ønsker, at der indtræder en legal arveret (allerede) efter 2 år. Denne gruppe vil reelt være henvist til at oprette testamente for at undgå, at vedkommendes samlever tager arv. Hertil bemærkes at overvejelserne om indførelse af en legal arveret naturligvis må bero på en afvejning mellem på den ene side behovet for en hensigtsmæssig løsning af ugifte samlevendes arveretlige stilling set under ét og på den anden side hensynet til det enkelte individs ønsker. Det er min opfattelse, at indførelse af en legal arveret efter 2 år for ægteskabslignende forhold – på trods af de eventuelle indvendinger mod denne løsning – vil være både fornuftig og hensigtsmæssig. Det skal understreges, at der ikke derved er tale om indførelse af en tvangsarv for ugifte samlevende, hvorfor det står hver af parterne frit for ved testamente at råde over sin arv til fordel for andre.

2-årsreglen løser selvsagt ikke alle problemer, f.eks. hvor forholdet endnu ikke har varet 2 år, hvor alle 2 år ikke har været på fælles bopæl, m.v. En del af disse og andre usikkerhedsmomenter kan formentlig løses i praksis, men naturligvis ikke alle. Det kan derfor være velbegrundet at have et supplement til model 1, hvilken jeg forslår som model 2 nedenfor.

Model 2 – ”Samlivsblanket”:

Model 2, som enten kan erstatte eller supplere model 1, består i udarbejdelse af en særlig blanket (”samlivsblanket”) som ugifte samlevende kan udfylde. I blanketten skal det ugifte par sætte ét enkelt kryds, hvorefter de ”legalt” arver hinanden ved død. Blanketten føres ind i det centrale testamentsregister.

Blanketten har en række fordele; den udrydder bevisproblemer, et ugift par kan arve hinanden allerede fra dag ét og de behøver ikke at oprette testamente.

Det kan indvendes mod blanketten, at de ugifte samlevende ikke har en egentlig legal arveret, idet arveretten forudsætter at de udfylder blanketten, men disse kritikere vil jeg henvise til model 1, som jo blot kan suppleres af blanketløsningen. Et andet kritikpunkt kan være, at det kan komme ud på ét om ugifte

samlevende skal udfylde en blanket eller oprette et testamente. Der er efter min opfattelse stor forskel på de to løsninger, således er en blanket med ét enkelt afkrydsningsfelt en særdeles hurtig og enkel fremgangsmåde, ligesom det må formodes at denne alt andet lige vil være væsentlig billigere.

Det bør overvejes at udvide blanketten med et ekstra afkrydsningsfelt, hvilket i udfyldt stand giver det ugifte par samme retsstilling som et udvidet samlevertestamente, hvorved parret opnår en retsstilling, der i større grad tager højde for den situation, at det ugifte samlevende par har eller en dag får børn. Det må i givet fald overvejes, om adgangen hertil skal svare til de foreslåede betingelser for udvidet samlevertestamente, dvs. mindst 2 års samliv af ægteskabslignende karakter medmindre parret har eller venter fællesbarn.⁴

Betingelserne for benyttelse af blanketten bør formentlig være de samme som vi i forvejen kender for at kunne udfærdige et testamente. Der bør efter min opfattelse ikke stilles krav om den tidsmæssige udstrækning af forholdet, men der kan sagtens stilles krav om at samlivet foregår på fælles bopæl, hvilket kan dokumenteres ved en folkeregisterattest. Eftersom blanketten eliminerer bevisvanskeligheder er der så vidt ses ikke behov for at stille krav om, at samlivet er ægteskabslignende.⁵

4. Ægteskab contra ugift samliv

Diskussionen om ugifte samlevendes retsstilling, herunder indførelse af en legal arveret for denne gruppe, har gennem tiden været ført på to planer. På det ene plan har diskussionen været hvilke tiltag man kunne iværksætte for at forbedre de ugiftes retsstilling og på det andet plan har diskussionen været om en forbedring af retsstillingen for ugifte samlevende ikke ville være lig med en udhuling af ægteskabet som institution.

Der synes dog at være enighed om, at de ugifte samlevende står i en dårlig position, hvorfor uenigheden snarere går på, om løsningen skal være at forbedre deres retsstilling eller henvise dem til at indgå ægteskab, jf. justitsministerens kommissorium til Arvelovsudvalget, betænkningen s. 14:

”For den efterlevende ægtefælle eller samlever kan pligten til at skifte efter omstændighederne medføre betydelige økonomiske vanskeligheder, f.eks. hvis en væsentlig del af boet består af friværddi i en ejerbolig.”

---

⁴ Det er så vidt ses ikke diskuteret hvilken betydning – om nogen – det skal have, at en eller begge parter i forvejen har – eller efterfølgende får – særbørn.

⁵ Dette kan dog overvejes vedrørende ”den udvidede samleverarv”, såfremt en sådan tillige indføres i samlivsblanketten.”

Hertil kommer, at ugifte samlevende ifølge det af justitsministeren udarbejdede kommissorium til Arvelovsudvalget i dag er almindeligt accepterede og udgør en væsentlig del af det samlede antal parforhold i Danmark.⁶

Tiden synes nu at være inde til at erkende, at en befolkningsgruppe på i øjeblikket ca. 600.000 mennesker på kortere eller længere sigt formentlig har truffet deres valg vedrørende ægteskab, og at vi står overfor en udvikling af det danske samfund.

Vi har før inden for familie- og arveretten stået overfor tilsvarende udviklingstrin, for eksempel hvorledes vi skulle behandle uægte børn i arveretlig henseende. Det har ofte taget tid førend lovgivningen har indhentet samfundsudviklingen, og det må erkendes at ikke kun den eksisterende – men tillige den foreslåede – arvelovgivning, er langt fra realiteterne i dagens Danmark.

Konsekvenserne af at se bort fra den store gruppe af ugifte samlevende vil være meget betydelige og forbundet med alvorlige økonomiske konsekvenser for den længstlevende samlever. Dette gælder såvel i forhold med og uden (fælles)børn.

Indførelse af en legal arveret for ugifte samlevende er i øvrigt på ingen måde ensbetydende med en ligestilling med ægtefæller, idet sidstnævnte i arvemæssig henseende har en lang række fordele, herunder: tvangsarveret, adgang til at sidde i uskiftet bo, minimumsarv på 500.000 kr. (ifølge lovforslaget), udtages- og udløsningsret vedrørende aktiver i dødsboet, m.v.

Ved indførelse af en legal arveret vil en ugift samlever i arvemæssig henseende blive placeret på en ”tredjeplads”, hvor ægtefællen i arvemæssig henseende indtager ”førstepladsen” og livsarvingerne ”andenpladsen”. Som det er nu hører ugifte samlevende imidlertid til kredsen af kusiner/fætre samt ubeslægtede, fælles for hvem er antagelsen om en så fjern relation til afdøde, at en legal arveret ikke kan komme på tale, eftersom dette anses for at være udtryk for det altovervejende ønske hos afdøde.

6. Konklusion

Henset til at det eksisterende lovforslag ikke tager højde for omkring 600.000 ugifte samlevendes legale arveret, hvilket tillige berører over 150.000 hjemmeboende fællesbørn, stilles der i notatet forslag om indførelse af to modeller, der dog også kan indføres enkeltvist:

---

⁶ Justitsministerens formuleringer i kommissoriet til Arvelovsudvalget passer mindre godt sammen med det nu af Justitsministeriet anførte i bemærkningerne til lovforslaget, s. 79f.: ”Efter Justitsministeriets opfattelse er der således meget, der taler for, at det valg, som samlevende par træffer ved ikke at gifte sig, naturligt må have som konsekvens, at de ikke – hverken helt eller delvist – omfattes af regler om legal arv på samme måde som for ægtefæller.”

- Model 1: Legal arveret for ugifte samlevende efter 2 års ægteskabsliggende samliv på fælles bopæl, og/eller
- Model 2: Legal arveret for ugifte samlevende, der bor på fælles bopæl og som afkrydser en "samlivsblanket".

Baggrunden for 2 års reglen og/eller "samlivsblanketten" er *for det første* at løse den eksisterende problemstilling med manglende legal arveret for ugifte samlevende, og *for det andet* at gøre dette på en enkel, smidig og økonomisk fornuftig vis.

Indførelse af en legal arveret for ugifte samlevende vil løse et stort og aktuelt problem, der har alvorlige økonomiske konsekvenser for den længstlevende samlever samt deres eventuelle børn.

Der er ikke tale om en udhuling af ægteskabet eller en ligestilling af ugifte samlevende med ægtefæller. Ægteskab giver en lang række arvemæssige fordele, hvoraf blandt andet kan nævnes tvangsarveret, adgang til at sidde i uskiftet bo, minimums-arv på 500.000 kr. (ifølge forslaget), udtages- og udløsningsret vedrørende aktiver i dødsboet, m.v.

Der vil givet været samlevende, som tillige har andre ønsker og tilstræber mere skræddersyede løsninger, hvilke behov de altid – ligesom ægtefæller i vidt omfang gør det – kan få dækket ved udfærdigelse af et testamente.

Endelig vil ovenanførte forslag til løsningsmodeller naturligvis give anledning til, at en række problemstillinger skal løses, idet de ovenfor beskrevne modeller tilsigter at løse de store grundlæggende problemer.

Såfremt Retsudvalget måtte have spørgsmål eller ønsker yderligere oplysninger m.v. står jeg naturligvis til rådighed.

Venlig hilsen

Rasmus Kristian Feldthusen
Lektor, cand. jur., Ph.D.